

Рішення

разової спеціалізованої вченої ради PhD 13275

про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії – Фецан Тетяна Ігорівна, 1986 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2009 році Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка за спеціальністю «Німецька мова і література», у 2021 році здобула ступінь магістра за спеціальністю «Українська мова і література», аспірантка кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, виконала акредитовану освітньо-наукову програму Філологія.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена рішенням Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, від 28 квітня 2026 року, наказ № 141, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Косович Ольга Василівна – доктор філологічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри романо-германської філології та професійної комунікації Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Рецензентів:

Тележкіна Олеся Олександрівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Матвеева Наталя Романівна – доктор філософії, доцент кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Офіційних опонентів:

Мацюк Галина Петрівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри загального мовознавства Львівського національного

університету імені Івана Франка;

Шумицька Галина Василівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

на засіданні «26» червня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Тетяні ФЕЦАН на підставі публічного захисту дисертації «Мова української діаспори в сучасному комунікативному просторі Турецької Республіки» за спеціальністю 035 Філологія.

Дисертацію виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль.

Науковий керівник – Струганець Любов Василівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, який містить нові науково обґрунтовані результати, отримані здобувачкою в процесі проведення досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 03 Гуманітарні науки. Дисертація виконана державною мовою, відповідно до вимог МОН, освітньо-наукової програми закладу, специфіки галузі знань та спеціальності. Дотримано усіх вимог пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 12 наукових публікацій за темою дисертації, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (1 – у співавторстві), 1 стаття у зарубіжному науковому фаховому виданні та

5 праць апробаційного характеру, що опубліковані в збірниках матеріалів конференцій (1 – у співавторстві).

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Фецан Т. Явище білінгвізму в українсько-турецьких сім'ях. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. № 35. С. 52-57. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.9>

2. Фецан Т. Українське шкільництво у Турецькій Республіці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. № 79. Том 2. С. 224-229. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/79-2-34>

3. Фецан Т. Траєкторія мовної поведінки українців у Туреччині (на основі методу мовної біографії). *Вісник науки та освіти*. 2025. № 7 (37). С. 793-802. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7\(37\)-793-802](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7(37)-793-802)

4. Фецан Т. І. Українська мова в релігійному житті української громади Туреччини. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 2025. Вип. 64. С. 144-149. DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.17>

5. Фецан Т. Мова в культурному житті української діаспори Туреччини як маркер національної ідентичності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2025. № 76. С. 157-160. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2025.76.31>

6. Струганець Л., Фецан Т. Мовний портрет української діаспори в Туреччині (алгоритм аналізу). *Вісник науки та освіти*. 2025. № 11 (41). С. 1133-1144. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-1133-1144](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-1133-1144)

7. Фецан Т. І. Статус української мови в полікультурному соціумі Республіки Туреччина. *Studia Ucrainica Varsoviensia*. 2024. № 12. С. 31-38. DOI: <https://doi.org/10.31338/2299-7237suv.12.3>

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Косович Ольга Василівна – доктор філологічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри романо-германської філології та професійної комунікації Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Без зауважень.

Мацюк Галина Петрівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка, із зауваженнями:

1. У роботі авторка активно оперує поняттям «українська діаспора в Туреччині», однак критерії виокремлення цього нового для соціолінгвістики поняття мало розкриті. У тексті паралельно фігурують *трудові мігранти, жінки в українсько-турецьких шлюбах, вимушені переселенці після 2022 року, друге покоління діаспори*. Це різні групи з різним мовним досвідом. Доцільно було б поглибити обсяг цього поняття на підставі характеристики мовної поведінки окремих груп за типом міграції, часом прибуття до країни та поколінневою належністю. Також у тексті дисертації паралельно вживаються терміни: *українська діаспора, українська громада, українська спільнота, діаспоряни*, якщо вони використовуються авторкою як абсолютні синоніми, то про це варто було б експліцитно зазначити в теоретичній частині роботи.

2. Дисертантка враховує регіональну специфіку Туреччини (у роботі виділено Стамбул, Анталію, Анкару, Бурсу), проте поза увагою залишається соціально-культурний контекст цих регіонів (Анталія – це переважно туристично-курортний простір; Стамбул – мегаполіс із потужними освітніми й культурними осередками; Анкара – дипломатичне середовище). Виникає питання, наскільки комунікативні простори цих регіонів можуть впливати на реальні мовні практики діаспорян.

3. У третьому розділі авторка застосовує метод мовних біографій. Використана 21 мовна біографія з метою розкриття індивідуальних мовних траєкторій представників української діаспори. Це надзвичайно цінний матеріал, але виникає питання, як саме залучалися інформанти, чи витримано

баланс за віком, регіоном походження в Україні, тривалістю проживання в Туреччині та рівнем освіти і яким є ступінь репрезентативності цієї вибірки щодо всієї української спільноти країни. Тобто потрібні бодай короткі коментарі щодо принципів добору респондентів.

4. Авторка виявила диспропорцію між вказівкою респондентів про свою рідну мову та їхні мовні практики. Вважаю, що це одна із знахідок дисертації. Зафіксований незбіг декларацій про мову та реального слововживання потребує подальшого теоретичного осмислення, наприклад, через залучення концептів символічної, спадкової та поственекулярної мови. Глибше теоретичне пояснення розриву між мовною ідентичністю та реальною комунікацією вплине на чіткіше розмежування понять «мовна ідентичність» та «мовна поведінка».

Шумицька Галина Василівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», із зауваженнями:

1. Авторські узагальнення формують нову інтегральну модель вивчення мови в іншокультурному середовищі. Можливо, це варто було зауважити чіткіше у відповідній рубриці вступного розділу (с. 23).

2. Дисертантка обґрунтовано розробила типологію мовних траєкторій представників діаспори в мультикультурному середовищі. Водночас, на наш погляд, у дисертації бракує окремої класифікаційної позиції для тих, хто стабільно продовжує спілкуватися російською мовою або стійким суржиком без наміру переходити на нормативну українську. Окремої траєкторії для тих, хто завжди спілкувався російською і не змінив своїх звичок, авторка не виділила, хоч їх відсоток доволі високий – 17% респондентів можна віднести до «нульового рівня» розвитку мовної свідомості, що передбачає повну відмову від використання української (с. 175).

3. Маємо певне застереження щодо узагальненого вживання терміна «українська діаспора», що «служує позначенню українців, які проживають поза межами материкової України» (с. 55). Очевидно, не всіх задіяних до

дослідження респондентів доречно називати «діаспорянами». Власне, таке розмежування – між правовим статусом і соціологічною самоідентифікацією – часто стає найцікавішим моментом у наукових дискусіях, що дисертантка може врахувати у подальших дослідженнях.

4. *Репрезентативність вибірки.* Дослідниця слушно зазначає у роботі, що анкетування охопило переважно осіб із проактивною громадянською позицією у мовних питаннях, тоді як асимільовані чи дистанційовані українці менше представлені у вибірці. У зв'язку з цим виникає дискусійне питання: наскільки кількісні показники (зокрема, що 61,1% фіксують успішний мовний перехід з російської на українську) відображають реальну картину всієї (зокрема пасивної) міграційної спільноти в Туреччині? Можливо, також варто було б розширити типологію мовних траєкторій представників діаспори, включивши до неї і цю категорію українців.

5. *Перспективи міжпоколінневої трансляції.* У дисертації описано тривожну тенденцію: хоча 65,5% батьків використовують українську, лише 37% дітей вільно нею володіють. У світлі цього було б цікаво почути в публічному захисті прогнози дисертантки щодо життєздатності «динамічної траєкторії» в перспективі 10-15 років. Чи не загрожує цим родинам вторинна асиміляція, якщо інституційна підтримка (як зазначають респонденти, вона «точкова і несистемна») залишиться незмінною?

Тележкіна Олеся Олександрівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, із зауваженнями:

1. У підрозділі 3.4 необхідно виразніше розмежувати процеси перемикання кодів і змішування мов у комунікативному просторі Туреччини.

2. У тому ж підрозділі 3.4 до окремих прикладів доцільно подати характеристики, які чіткіше окреслюють описувані мовні явища, а також навести більшу кількість ілюстрацій. Це употужнить викладені положення.

3. Подеколи трапляються стилістичні недогляди. Спостерігаємо надмірне вживання конструкцій із дієсловами на -ся, як-от: *слова інтегруються, спостерігається явище змішування мов* та ін.

Матвеева Наталя Романівна – доктор філософії, доцент кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, із зауваженнями:

1. На нашу думку, варто було б чіткіше розмежувати ситуативне перемикання кодів і змішування мов у розділі 3.4.

2. Анкетування, проведене Тетяною Фецан серед української діаспори в Туреччині, демонструє позицію мовців, які здебільшого в повсякденному вжитку послуговуються українською мовою, а не російською. Бажаним, на наш погляд, було б ширше залучити до опитування українців, які ще не перейшли на спілкування українською мовою. Це додало б об'єктивності опису сучасної мовної ситуації.

3. Дослідження Тетяни Фецан багате на кількісні показники. Уважаємо, що такі дані потребують більшого графічного увиразнення. І хоч у роботі вже представлено низку діаграм, за такою ж моделлю доцільно було б проілюструвати також інші важливі показники соціолінгвістичного опитування.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» — членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Тетяні ФЕЦАН ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова

разової спеціалізованої вченої ради

Ольга КОСОВИЧ